

Jeugdbescherming in onderzoek, Studiecentrum voor Jeugdmisdadigheid, Brussel 1979

1. Op 10 mei 1976 nam de Unie voor de jeugdrechters van het Rijk het initiatief om een studiedag voor te bereiden over het wetsvoorstel Barbeaux.

Dit wetsvoorstel strekte tot de instelling van een afzonderlijke, gespecialiseerde gezinsrechtbank met eigen hiërarchie; de uitbouw van loopbaanmogelijkheden binnen de specialisatie van gezinsmagistratuur; de samenvoeging van alle materies inzake gezins- en jeugdproblemen; het afschaffen van de individuele opdrachten van het jeugdbeschermingscomité.

Van elke rechtsfaculteit werden twee vertegenwoordigers uitgenodigd op een voorbereidende vergadering op 1 juni 1976.

Vrij snel bleek echter dat het niet mogelijk zou zijn dit wetsvoorstel 'na het eventueel te hebben verbeterd, erdoor te krijgen'. Het zou nodig zijn eerst een brede consultatie te houden over de ervaren problemen en noden met de bestaande Jeugdbescherming.

Op 18 november 1976 kwam een brede vergadering bijeen, gevolgd door een tweede bijeenkomst op 16 december. Het loont de moeite de samenstelling ervan even te bekijken. Voorzover uit de namen- en beroepenlijst van de aanwezigen op 18 november kan worden opgemaakt, waren er 14 magistraten bij, 7 juristen-niet magistraten (advokaten, juridische raadgevers) en 10 niet-juristen. 12 van hen hadden een specifieke functie in de Jeugdbescherming. Er waren 17 franstalige (vooral Brusselaars) en 14 nederlandstaligen. Beslist werd op deze vergaderingen 4 werkgroepen op te richten, nl. inzake de 'Fundamentele opties'; over de 'Hergroepering van de bevoegdheden inzake familierecht'; over de 'Preventie' en over de 'Instellingen en tehuizen'.

Zelf werkte ik mee aan de werkgroep preventie, die zich echter al vrij snel ging heroriënteren tot een werkgroep over de verhouding tussen de gerechtelijke en de sociale jeugdbescherming, met inbegrip van alle jeugdvoorzieningen buiten de wet van 8 april 1965. Er werd hard en intens gewerkt, en de bijeenkomsten waren soms werkelijk boeiend. Er waren 10 juristen (waarvan 7 magistraten) en 20 niet-juristen; 20 leden werkten in de Jeugdbescherming, 11 niet; er waren 21 franstaligen (vooral Brusselaars) en 10 nederlandstaligen. Alle vergaderingen en rapporten waren in het Frans.

Plots werd, buiten de algemene vergadering om, een nieuwe werkgroep opgezet, met als opdracht een aantal wetswijzigingen voor te bereiden. De eerste bijeenkomst vond plaats op 18 september 1977. Deze werkgroep is zich vrij snel gaan toespitsen op de bespreking van de maatregelen t.a.v. de ouders en de minderjarigen. Voor zover ik uit de lijst kan opmaken werden voor deze commissie 15 magistraten uitgenodigd, 8 juristen-niet magistraten, en 20 niet-juristen; 32 van hen hadden een functie in de Jeugdbescherming en 12 niet; 29 franstaligen (vooral Brusselaars) en 13 nederlandstaligen. De vergaderingen verliepen waarschijnlijk in het Frans, vermits op elk rapport (steeds in het Frans gesteld) de verontschuldiging staat dat men 'bij gebrek aan tijd de Nederlandse vertaling niet heeft kunnen doen'.

Vanaf 17 februari 1978 werd weer plenair gewerkt. Er werd een syntesecommissie samengesteld, die echter werd gekontroleerd door een supervisiecommissie, bestaande uit 5 juristen en 3 niet-juristen, of 5 personen in de jeugdbescherming en 3 niet; 6 franstaligen (4 Brusselaars) en 2 nederlandstaligen. Op 20 maart 1979 werd de laatste versie door een brede vergadering goedgekeurd. Het is deze tekst die, voorafgegaan door een voorwoord en een inleiding, gepubliceerd wordt in het hier besproken boekje.

2. Waarom deze geschiedenis en waarom deze opdelingen in de samenstelling van de werkgroepen en commissies?

Er kan daaruit blijken dat de Unie voor Jeugdrechters van het Rijk een grote inspanning heeft gedaan om een brede gedachtenwisseling over de jeugdbescherming tot stand te brengen, maar ook dat het uiteindelijk bij een enge gedachtenwisseling is moeten blijven.

Van in den beginne is de hele opzet gehypotekeerd geweest door de oorspronkelijke bedoeling nl. het wetsvoorstel Barbeaux (of een ander dat de jeugdrechtsbank tot een gezinsrechtbank-met-loopbaanmogelijkheden zou omvormen) 'erdoor te krijgen'.

Alhoewel niet bedoeld door de Unie zelf, heeft er toch een soort 'natuurlijke selectie' van de medewerkers plaatsgevonden volgens de drie grote vektoren die wij in de samenstelling telkens hebben aangegeven. Deze selectie is niet zonder gevolgen:

De grote *dominantie van de juristen*, waarbinnen nog eens die van de magistratuur, heeft tot gevolg dat juridico-centristische opvattingen en oplossingen veel meer kansen hebben gekregen dan bijv. de extra-justitiële oplossingen. Daardoor verdwijnt bijv. een – minimalistisch – voorstel, dat in de werkgroep preventie was aanvaard, om in het fameuze art. 36.2° een rem te zetten op de gerechtelijke interventiemogelijkheden.

Het feit dat vooral mensen met een dagelijkse praktijk *binnen de bestaande jeugdbescherming* de werkzaamheden hebben gedomineerd is evenmin zonder specifieke gevolgen gebleven. Ongetwijfeld is deze zeer bijzondere ervaring een fundamenteel gegeven in het debat inzake de hervorming, maar zij is zeker niet de enige! Wie in zijn dagelijks werk een aantal specifieke belemmeringen ervaart wil daar wat aan verbeteren. Maar meteen maakt deze totale en bijzondere betrokkenheid het moeilijker om daar rationeel en affektief die afstand tegenover te houden, die nodig is om het gehele problemenveld te kunnen overzien en de nodige fundamentele kritische vragen erover aan bod te laten komen. In feite is hier vooral een belangengroep aan het werk geweest die de eigen werkomstandigheden zo goed mogelijk wilde verbeteren. Dit verklaart o.a. het ongeduld om snel naar konkrete wetswijzigingen toe te werken; het verklaart o.a. waarom bijv. de werkgroep 'fundamentele opties' in feite slechts sporadisch daaraan toe is gekomen; het verklaart o.a. ook de gehele teneur van de inleiding van de hier te bespreken publikatie.

Het gemaakte onderscheid tussen *franstaligen en nederlandstaligen* is niet zomaar een kommunautair natrappertje. Het zware overwicht van de franstaligen heeft ongetwijfeld een belangrijke invloed gehad op het uiteindelijk resultaat. Wij steunen daarvoor op twee argumenten: ten eerste op de zeer duidelijke verschillen in het gevoerde plaatsingsbeleid van de nederlandstalige of franstalige jeugdbescherming. In Vlaanderen waren in 1977 slechts 3,21 op 1000 jongeren onder de 20 jaar geplaatst, tegen 6,35 in franstalig België; in Vlaanderen waren veel meer kleine

gezinstehuizen (68 tegen 33) en veel minder grote instellingen (10 tegen 19); ten tweede op de vaststelling dat de angelsaksische wetenschappelijke invloedssfeer, met haar vernieuwende opvattingen inzake hulpverlening, kriminologie, e.d. in Vlaanderen veel dieper is doorgedrongen in de dagelijkse praktijk dan in franstalig België. Het volstaat daartoe de literatuurlijsten te vergelijken van Vlaamse wetenschappelijke publikaties met franstalig-belgische, of zelfs de inhoud te vergelijken van de studiedagen van de Vlaamse jeugdrechters met deze van de franstaligen.

Het besluit ligt voor de hand: de samenstelling van de werkgroepen zelf heeft ertoe geleid dat vooral de juridico-centristische visie haar kans heeft gehad, dat vooral de technische belemmeringen van het huidige systeem werden aangepakt en dat de tendenzen die een fundamentele in-vraagstelling inhouden van de bestaande Jeugdbescherming, werden afgeschermd.

3. Het resultaat is er dan ook naar. In feite wordt in *Jeugdbescherming in onderzoek* vooral gepleit voor een uitbreiding van middelen. In feite worden de bestaande fundamenteel-juridische en hulpverlenende bezwaren niet betwist. Men is echter van mening dat de eerste sterk worden overdreven. Derhalve wegen zij niet op tegen de noodzaak om brede preventieve maatregelen te kunnen afdwingen, zo wordt gesteld. Dat de jeugdrechtbank de hulpverlening in de weg zou staan, wordt vnl. toegeschreven aan een gebrekkige vorming van het personeel. Vandaar dat men pleit voor een permanente en grondige opleiding van jeugdrechters en kandidaat-jeugdrechters in menswetenschappen en gesprekstechniek. Ook bij de selectie zou daarmee prioritair rekening moeten gehouden worden.

Daarenboven pleit men ervoor dat deze rechtersfunctie nog verder gespecialiseerd en aantrekkelijk zou worden gemaakt door de uitbouw van een werkelijke loopbaan. In deze tendens staat men dan ook vooral een uitbreiding voor van de middelen, vooral inzake bevoegdheden, o.m. door de oprichting van een familierechtbank, inzake sanktioneringsmacht ten aanzien van de ouders, en inzake allereerste technische en uitvoeringsmiddelen (het opheffen van enkele belemmeringen in de wetteksten; opvoeren van klinische en diagnostische en therapeutische omkadering; verder specialisatie van bepaalde functies, bijv. in de Jeugdbeschermingscomité's).

4. De zaak wordt dus vooral technisch verbeterd. Er is geen sprake van enige bevoegdheidsafstand, wel van uitbreiding. 'Je ne sais pas quoi dire, ni quoi souhaiter' (p. 19).

De fundamentele kritiek op de bestaande Jeugdbescherming wordt nergens ernstig overdacht. De tendens naar een echt jeugdrecht wordt herleid tot de vraag naar toepassing van straffen t.a.v. minderjarigen (pp. 21-22); de vraag naar 'dejustitialisieren' wordt beantwoord met de slogan dat het gerechtelijk systeem de grootste waarborg blijft voor de individuele vrijheid en voor de rechten van de mens (p. 24, p. 30, p. 54), (althoewel men zeer duidelijk heeft aangetoond dat hier juist één van de grootste problemen zit in de aktuele jeugdbescherming); de nood aan rolduidelijkheid voor de jeugdrechtbank wordt afgedaan met de snelle konklusie dat dit ons zou terugbrengen naar de negentiende eeuw (p. 11, p. 54). Nergens wordt hier echt ingegaan op de bezwaren van de 'andersdenkenden'.

Wat voor een onderzoeker echter het meest frustrerend overkomt is dat in *Jeugdbescherming in onderzoek* de resultaten van zowel theoretisch als empirisch onderzoek volkomen buiten de discussie zijn gebleven. Zelfs de experimenten te Dendermonde en te Mons worden slechts zeer summier en zeer selektief vermeld in

'n voetnoot (p. 58). Een onderzoek dat in Frankrijk (C.F.R.E.S. te Vaucresson) werd uitgevoerd, wordt zonder meer verkeerd geciteerd (p. 61). Verder is niets te bespeuren van de enorme hoeveelheid aan theoretische, empirische, filosofische, e.a. wetenschappelijk werk dat de jongste 10 jaar ook in de onmiddellijke nabijheid is gepresteerd.

Dit kan niet meer.

Het hoeft echt niet zo te zijn dat vanuit wetenschappelijk onderzoek een nieuw soort technokratisch jeugdbeleid zou gevoerd worden, maar het kan zonder meer niet dat men het wetenschappelijk onderzoek gewoon negeert of met enkele goedkope slogans afdoet. De al te gemakkelijke dooddoener dat wetenschap alleen theoretisch bruikbaar is, maar te vreemd staat van de praktijk gaat niet op. Wetenschappelijk onderzoek heeft de ambitie de praktijkervaringen te systematiseren en van bredere betekenissen te voorzien dan door de onmiddellijke praktijk-betrokkenen kan worden gedaan. Als het daarin faalt, dan is het o.a. aan 'het veld' om aan te tonen waar en waarom, maar niet het te negeren.

5. *Jeugdbescherming in onderzoek* is het resultaat van een zeer interessant initiatief van de Unie voor Jeugdrechters van het Rijk. De poging om een zeer brede gedachtenwisseling tot stand te brengen over de jeugdbescherming is echter van bij de aanvang zwaar gehypotekeerd geweest. De gehele procedure was te haastig opgezet, waardoor zij nooit de beoogde openheid heeft kunnen bereiken. Al te snel wilde men konkrete en technische verbeteringen bereiken, waardoor de meer fundamentele kwesties moesten weggeschoven worden. Wat een historische kans is geweest, werd een vrij eng gebeuren. Het belang van *Jeugdbescherming in onderzoek* zit niet in de tekst zelf, wel in de lessen die men moet trekken uit de totstandkoming ervan.

Lode Walgrave